

Universitätsbibliothek Paderborn

Ioannis S. R. E. Cardinalis Bona Opera Omnia

Tribus Tomis comprehensa

De Divina Psalmodia, Ejusque Causis, Mysteriis, Et Disciplinis, deque variis Ritibus omnium Ecclesiarum in psallendis Divinis Officiis, Tractatus, Historicvs, Symbolicvs, Asceticvs. Sive Psallentis Ecclesiae Harmonia - Opus novum, & curiosum, ac multiplici eruditione illustratum ... Operum ...

Bona, Giovanni

Parisiis, 1678

§. 2. Omnes Ethnicorum deos referri ad solem. Cur oremus versus Orientem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9929

Nefas habet adorandi gratia manum labris admovere.
 (c) Athenagoras : Osculum adoratio quædam est. Plura reperiet qui voluerit apud (d) Pithæum in Adversariis, & (e) Muretum in variis lectionibus. Ex hac autem adorandi ratione ille forsitan ritus emanavit, quo principibus viris manus osculari solemus, de quo legendus in Parergis Franciscus (f) Luisinus Utinensis criticus exquisitissimus. Sed jam ad Solem, à quo digressi sumus, his obiter adnotatis, revertamur.

§. II.

Omnes Ethnicorum Deos referri ad Solem. Currem versus Orientem.

I. **A** Urelius (a) Macrobius luculentus Auctor, & doctus omnes Deos gentium referri ad solem longo, & erudito sermone demonstrat ex Orpheo, Homero, Hesiodo, Platone, aliisque doctrina præstantibus viris, qui numerosam illam Deorum congeriem ad unum Solem revocarunt, cujus varios effectus facilis, & rudis antiquitas varia esse numina censuit, quæ variis quoque nominibus distinxit. Explicat hanc doctrinam eximius Philosophorum Plato in Cratylo, & secundo de legibus. (b) Nonnus Panapolita in Dionysiacis Bacchum introducit, qui solem deprecans sic canit : Belus es Euphratæ, Lybicus vocatus Ammon, Apis es Niliacus, Arabs Saturnus, Assyrius Jupiter. Et infra. Sive Serapis es Ægyptius, sive Mithris Babylonis, in Græcia Delphicus Apollo, sive tu Pæon dolorem mitigans. Sive es Æther varius, sive Astrochiton. Eadem ferè habent (c) Proclus Lycius in Hymno solis, &

a Athenag. in legatione ptopè finem. d Petr. Pith. Adversat. lib. 1. cap. 7. e Muret. var. lect. l. 10. c. 1. f Franc. Luisin. l. 2. parergon cap. 19. a Macrobi. 1. Satur. à cap. 17. ad 23. b Nonnus in Dionysiacis lib. 40. v. 396. c Proclus in Hym. solis v. 24.

ex Latinis (*d*) Papinius in Thebaïde , & (*e*) Julianus Aurelius libro de cognominibus Deorum. Non est autem omittendus Martianus Felix (*f*) Capella , apud quem Philologia elegantissimis hisce carminibus solem veneratur.

*Ignoti vis celsa patris , vel prima propago ,
Fomes sensificus , mentis fons , lucis origo :
Regnum naturæ , decus , atque assertio Divum ,
Mundanisque oculus , fulgor splendentis Olympi ,
Ultra mundanum fas est cui cernere patrem.
Te Serapim Nilus , Memphis veneratur Ostrim ,
Dissona sacra Mitram , Ditemque , ferumque Typhonem.
Atys pulcher item , curvi & puer almus aratri ,
Ammon & arentis Libyes , ac Biblius Adon.
Sic vario cunctus te nomine convocat orbis.*

Sic etiam (*g*) Mercurius Trismegistus in Pimandro Deum Deorum solem appellat , cui omnes cedunt Dii cœlestes tanquam regi , & potenti. Sunt (*h*) & alii plures , qui Solem maximum Deorum vocant , & omnia illa numina , quæ sibi fingebant Antiqui , ad ipsum referunt. Vix enim inter Ethnicos quispiam fuit sapientiæ laude conspicuus , qui non crediderit unicum esse Deum , quem illi sub variis nominibus colebant. De qua re (*i*) Medaurensis quidam Philosophus nomine Maximus , & ipse Ethnicus sic scribit ad Augustinum. Equidem unum esse Deum summum sine initio , sine prole naturæ ceu patrem magnum , atque magnificentum , quis tam demens , tam mente captus neget esse certissimum? Hujus nos virtutes per mundanum opus diffusas multis vocabulis invocamus , quoniam nomen ejus proprium cuncti videlicet ignoramus.

d Statius 1. Thebaid. *e* Jul. Aurel. de cogn. Deor. l. 1. c. 4. & lib. 3. c. 6. *f* Mart. Capella de nuptiis Merc. & Philologia l. 2. *g* Trimeg. Piman. cap. 3. *h* V. Cluverium l. 1. Germ. antiquæ cap. 26. & Vossium de Idololatria à 9. 2. usque ad 18. *i* Maximus Medauren. Ep. 43 inter Epist. D. Augusti.

II. Hęc nos de cultu Solis officium Primę, quod post ejus exortum celebratur, vel invites dicere compulsi. Sed priusquam hinc longius abeamus, operę pretium fuerit solerter indagare, cur antiquissimi Christianę fidei Principes, & Doctores versus Orientem orandum esse decreverint. Nam, teste Tertulliano in Apologético, quidam Gentiles à Christianis adorari Solem existimarunt, quod ad Orientis regionem precarentur. Percellit acriter animum meum hæc difficultas, nam priscos Ethnicorum Sacerdotes ad hanc cęli partem conversos sacrificasse, memini me legisse apud veteres Scriptores Gręcos, & Latinos: atque hunc fuisse morem Magorum, & Pythagoreorum scribunt (k) Herodotus, & Cęlius Rhodiginus. Sanę Poętarum Princeps sic canit: (l)

Illi adsurgentem conversi lumina solem,

Dant fruges manibus falsas, & tempora ferro

Summa notant pecorum, paterisque altaria libant:

Ubi Servius Grammaticus, Disciplinam, inquit, cęremoniarum sequutus est, ut Orientem spectare diceret eum, qui esset precaturus. Ovidius in Fastis: (m)

Hac Dea placanda est, hæc tu conversus ad ortus

Dic quater.

Valerius Flaccus in Argonauticis. (n)

Imperat hinc altę Phębi surgentis ad orbem

Ferre manus, totisque simul procumbere campis.

Ex hoc ritu Latinus Pacatus Drepanus statim post exordium sui (o) Panegyrici hæc habet: Ut divinis rebus operantes in eam cęli plagam ora convertimus, à qua lucis exordium est; sic ego vota verborum; quę olim nuncupaveram, soluturus, id oratione tempus afficiam, quo Romana lux cępit. Inter Gręcorum Epigrammata unum extat cujusdam (p) Possidippi, in

k Herodot. lib. 1. Cęl. Rhodig. antiq. lec. 1. 12. cap. 9. l Vigil. 12. Aneid. m Ovid. Fasto. lib. 4. n lib. 2. o ad Theod. p Possidipp. apud Nat. Comit. lib. 1. Myth. c. 10.

quo testatur Antiquorum templa ita constructa fuisse, ut qui in eis orarent, Orientem respicerent. De eadem re (q) Vitruvius; Qui adierint, ait, ad aram immolantes, aut sacrificia facientes, spectent ad partem cœli Orientis. (r) Apuleius, Tunc Orientem obversus, & incrementa solis augusti tacitus imprecatus. (s) Dionysius Thrax, Antiquorum templa statim orientem solem solebant excipere, & statim orto lumine fenestris, ac foribus patefactis repleri, ubi sacrificia fiebant. (t) Hyginus Gromaticus; Postea placuit omnem Religionem eò convertere, ex qua parte cœli terra illuminatur. An igitur Catholica Ecclesia damnatos gentium ritus hac in re studuit imitari? Absit. Aliæ sunt causæ sanctissimi instituti, quas orthodoxi Patres observarunt.

III. Et primò quidem ad Orientem conversi hac de causa oramus, quia nos exules esse, & peregrinos profiteremur, & ad patriam nostram, unde ejecti sumus, ad terrestrem scilicet paradysum, quem Deus plantavit in Eden ad Orientem suspiramus. Rectè (u) Basiliius magnus; Omnes quidem inter orandum Orientem aspiciamus, pauci autem scimus, quod antiquam patriam inquirimus, paradysum quem plantaverat Deus. Hanc eandem rationem (x) Moses Barcephæ Episcopus Syrus auctoritate multorum Patrum confirmat; atque ita ait constructa olim templa, ut ad solem orientem in mense Nisan, in æquinoctio scilicet vernali, obversa sit fabrica, quia nimirum illo mense supra paradysi locum sol oriatur. Et sic fermè antiquiores Basilicæ etiam nunc constructæ apparent, ut ortum respiciant æquinoctialem. Quare (y) Sidonius Apollinaris describens Ecclesiam à S. Patiente Lugdunensi Episcopo constructam hæc inter cætera scribit :

q Vitruvius lib. 4. Architect. cap. 5. r Apuleius lib. 2. Metam. s Dionysius Thrax. lib. 3. Digres. apud Lud. de la Cerda in 8. Eneid t Hyginus de limitibus Basiliius l. de Spiritu sancto. c. 27. x Moses de Paradiso p. 1. cap. 13. y Sidonius Apoll. l. 2. Ep. 10. ad Hesperium.

*Ædes celsa nitet, nec in sinistrum,
Aut dextrum trahitur; sed arce frontis
Ortum prospicit æquinoctialem.
Intus lux micat, atque bracteatum
Sol sic sollicitatur ad lacunar,
Fulvo ut concolor erret in metallo.*

Deinde dicit (z) Bar-cepha ad orientalem portam paradisi solam, non etiam ad reliquas collocatam esse custodiam, quia Orientis regio præstituta erat, ut esset locus adorandi Deum. Huic doctrinæ consentire videtur (a) Gregentius Archiepiscopus dicens: Nos ad solis ortum orare edocti sumus, quoniam illic Deum invenimus, qui hominem formavit, & paradysum condidit. Sed clarius de hac re loquitur (b) Germanus Archiepiscopus Constantinopolitanus: Orientem versus precari traditum est ab Apostolis sanctis, propterea quod spiritalis Sol justitiæ Christus Deus noster in terra apparuit in orientis solis sensibilibus partibus: propterea etiam quod nos denuò paradysum illum in Eden expetimus, & speculamur ab Oriente, recuperatum iri expectantes: & etiam recipientes ortum illum lucis apparituræ in Domini secundo adventu, & regeneratione.

I V. Secundam causam assignat (c) Justinus Martyr, sive quisquis est Auctor quæstionum ad Orthodoxos apud ipsum, ostendens hanc orandi consuetudinem ab Apostolis acceptam, non quod divinum habitaculum in illo climate existiment constitutum, sed quia Deo semper ea, quæ meliora sunt destinamus; illa autem mundi pars hominum opinione præstantissima censetur. Nam ut scribit Dionysius (d) Halycarnassæus, Pars Orientalis nobilior ex Hetruscorum disciplina, & ex augurum Romanorum traditione felicior putabatur in captandis auspiciis. Accedit (e) Augustini

z Moses in fine p. 2. de Paradiso. a Gregent. in disput. cum Herbano Judæo. b German. in Theoria rerum Ecclesiast. c Justinus qu. 118. d Dionys. Halic. l. 2. antiquit. Roman. e Aug. l. 2. de serm. Dom. in monte cap. 9.

Sententia dicentis : Cum ad orationes stamus, ad Orientem convertimur, unde cœlum surgit : non tanquam ibi sit Deus, & quasi cæteras mundi partes deseruerit, qui ubique præsens est non locorum spatiis, sed maiestatem potentiæ ; Sed ut admoneatur animus ad naturam excellentiorem se convertere, id est ad Dominum, cum ipsum corpus ejus, quod est terrenum, ad corpus excellentius, id est ad corpus cœleste convertitur. Divinitas autem, (f) ait Nicetas, per Orientem designatur, utpotè altum, & excelsum, quoniam cum sol oritur, in sublime fertur.

V. Tertia ratio est, quia Christus, quem oramus, vera lux est, verumque Oriens. Ideò benè dicit (g) Chrysoſtomus : Hoc semper appetamus, ut conversi ab Occidente, intenti ad Orientem agnoscamus Deum omnipotentem. Venit lux in mundum, radiavit mentibus nostris obscuris, declarata sunt tætra, manifestata sunt occulta, tenebrosa aperta, ut lux oriretur nobis. Ita (h) Prophetâ pollicitus est : *Orietur vobis timen- tibus nomen meum Sol justitia.* (i) Psalmista item dicit : *Lux orta est justis, & rectis corde letitia.* Igitur in oratione à Christo verò Sole illustramur, sicut illustrantur à sole corporeo, qui respiciunt ad Orientem. Sententia Platonis est, quam laudat, & citat k) Nazianzenus, idem in sensibilibus esse solem, quod Deus in intellectibilibus : ut enim hic mentem, ita ille oculos illustrat ; atque ut hic res eas omnes, quæ animo, & ratione intelliguntur, pulchritudine vincit ; ita etiam ille eas, quæ oculorum sensu percipiuntur. Approbat hanc sententiam disertis verbis Athanasius : Non ideo adoramus ad Orientem, quod in ea parte mundi Deus aliquo modo circumscriptus habitet, sed quia Deus lux est vera : eam ob causam ad creatû istud lumen conversi,

f Nicet. in orat. 39. Naz. num. 15. g Chryl. to. 1. Hom. in cap. 6. Zach. b Malach. 4. 2. i Psal. 96. k Nazianz. orat. 34. quæ est 2. de Theolog. l Athan. qu. 37. ad Antiochum, si tamen ejus est hic liber.

non illud, sed Creatorem adoramus, & ex elemento omnium splendidissimo omnium elementorum splendidissimum Creatorem veneramus. Consentit Clemens (m) Alexandrinus: Quoniam autem diei natalis imago est oriens: illinc quoque lux augetur, quæ primum illuxit ex tenebris; sed etiam iis, qui voluntantur in ignorantia, exortus est dies cognitionis veritatis, ideo orantes docemur verti ad orientem. Sic honor qui ab Ethnicis Soli creato deferebatur, datus est à fidelibus Christo vero Soli: sicut de Circensibus ludis, qui fiebant in honorem Solis loquitur (n) Corippus Africanus his versibus:

*Hunc veterum primi ritum non ritè colebant:
Esse Deum solem recta non mente putantes.
Sed factor solis postquam sub sole videri
Se voluit, formamque Deus de Virgine sumpsit
Humani generis, tunc dempto solis honore
Est Christo delatus honor.*

Memorable est quod (o) Palladius refert in Historia Lausiaca, Elpidium Abbatem totis viginti quinque annis nunquam versum fuisse ad Occidentem, sed semper ad Orientem respexisse, quamvis spelunca ejus posita esset in cacumine montis: adèd hujus ritus orandi ad Orientem tenax fuit. Huc etiam pertinet quod de quodam adolescente narrat in prato spiritali Joannes (p) Moschus: hic erim de homicidio falsò accusatus militibus dixit; Per Dominum vos rogo, suspendite me ad Orientem, ut illum videam, quando suspensus ero. Sed postea ab imminente morte liberatus fuit.

VI. Quartam rationem docet (q) Damascenus, cui adstipulantur Cassiodorus, & Hugo Eterianus. Dominus enim cruci pro nobis affixus humeros ad Orientem, faciem vertebat ad Occidentem. Ideò nos oramus ad Orientem, ut in faciem Christi respiciamus.

m Clem. Alex. lib. 7. Strom. n Corippus lib. 2. o Pallad. c. 108. p 10. Moschus c. 72. q Dama'c. lib. 4. de fide orth. cap. 13. Cassiod. ad Pl. 67. Hugo Eterian. lib. de regressu anim. cap. 14.

Adde quod, juxta Propheticum carmen, psallimus Domino, (r) *qui ascendit super cœlos cœlorum ad Orientem*, ut cum ascendente in cœlum corde, & votis prosequamur. Hinc etiam Magi venerunt ab Oriente adorare Dominum, ut fides, quæ sol animæ est, inde inciperet apparere, unde sol oriri solet. An non item ex Oriente in fine dierum creditur esse venturus? Ad Orientem idcirco convertimur, ait (s) Hilarius Pictaviensis, quia ipse, secundum Prophetam oriens ex alto sit, & ascendit ad Orientem, ut eò regressus unde descenderat oriens nosceretur, ipseque sit omnibus in hunc cœlestis Sedis ascensum rursus auctor oriundi. Nam id ipsum sequens ferme significat, cum dicitur, *Ecce dabit voci suæ vocem virtutis*. Numquid ulla vox potest majoris esse virtutis, quam dissolutorum corporum pulverem in formam cogere, soliditatemque membrorum, & vitam rursus in homines, animasque renovare, & corruptionem naturæ imbecillis naturæ cœlestis incorruptione mutare? Hæc humanæ spei vera & perfecta constantia est, hæc divinæ magnificentiæ bonitas absoluta. Aliam hujus causæ confirmationem habemus ab (t) Athanasio: Quare, inquit, oramus ad Orientem? Quia Spiritus sanctus per Davidem Prophetam præcepit, (u) *Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus*. Quod si Judæus objiciat, ubinam steterunt pedes Domini? Zacharias (x) Prophetæ respondet: *Et stabunt pedes ejus in die illa super montem Olivarum, qui est contra Hierusalem ad Orientem*.

VII. Quinta tandem ratio esse potest, ut inter nos, & Infideles discrimen sit. Consuevit Ecclesia Dei, ait (y) Lucas Tudenis Episcopus, orare ad Orientem, ut per hoc à sectis variis, & erroribus separetur, quæ Sole justitiæ illustrata se Domino soli Christo Jesu despon-

r psalm. 67. s Hilar. in Psalm. 67. t Athanas. qu. 37. citata. u Psalm. 131. x Zachar. 14. 4. y Lucas Tuden. l. 2. adv Albigensec. c. 2.

savit. Hæretici tenebris obæcati à vero sole remanent alieni, & modo ad Orientem, modo ad Occidentem, modo ad Meridiem, modo ad Septentrionem orant, & circumferuntur vagi in omnibus actionibus suis. Orant Saraceni ad meridiem, & Judæi diverso modo. Catholici verò quibus divina Scriptura dicit, (z) *Vobis timentibus nomen Domini orietur Sol justitia*, orant ad Orientem divino oraculo admoniti per Salomonem, qui dicit Deo: (a) *Oportet solem prævenire ad benedictionem tuam, & ad orientem lucis ibi te adorare*. Et quia, ut ait David, (b) *exortum est in tenebris lumen rectis*, debet populus Dei respicere, & adorare ad Orientem, ut ille de quo dicitur, (c) *Oriens vocabitur nomen eius*, qui est oriens ex alto Deus Israël, fideles lumine claritatis suæ perfundat, (d) *qui habitat lucem inaccessibilem*, & in lucem suæ Divinitatis præcipit credere dicens: *Credite in lucem, ut filii lucis sitis*. Testatur etiam ipsa Veritas, quod *qui male agit, odit lucem, & qui facit veritatem, venit ad lucem*. Hactenus Lucas. Quod verò Turcæ, & Saraceni conversi ad Austrum orent, testatur (e) Euthymius in Panoplia. Manichæi, teste (f) Augustino, orationes faciebant ad solem per diem quaquaversum circumit: ad lunam per noctem si appareret, si autem non appareret, vertebantur ad Aquilonem. Mercurius (g) Trismegistus sole occidente ad Austrum respicere eum præcipit, qui oraturus est: at sole oriente in eum, qui dicitur subsolanus. Judæi autem orabant ad Occidentem, quia ostium tabernaculi ad Orientem respiciebat. Et illi quidem occidenti literæ insistent habentes velamen in cordibus suis: nos spiritu vivificante illustrati ut filii lucis in luce ambulamus vero lumini adhærentes, de quo (h) scriptum est, *super te autem orietur Domi-*

z Malach. 4. 2. a Sap. 16. 28. b Psal. 111. c Zach. 6. 12. d Ioan. 12. 36. Joan. 3. 20. e Euthym. Panopi. p. 2. tit. 24. f Aug. lib. 20. contra Faustum. g Trismegist. in fine Asclepii h Isai. 60. 2.

mus, & gloria ejus in te videbitur. Caterum de hoc ritu præter Auctores supracitados agunt (i) Clemens Romanus, Tertullianus, Origenes, Nazianzenus, Epiphanius, Gregorius Nyssenus, Anastasius Nicænus, D. Thomas, & alii recentiores.

§. III.

Veterum opiniones de sole. Verus Sol adorandus, qui est Christus. Quis sit ignis obscurans solem. Cur oremus hora prima.

1. **A**Chilles (a) Tattius in Isagoge ad Arati Phœnomena veterum Physicorum ridiculas de sole opiniones recenset. Docet enim Plato solem ex igne constare: quidam è terræ, ac nubium exhalationibus. Philolaus eundem quicquid habet igneum, ac transparens ex æthereo igne, qui supra ipsum est, exprimere putat, ac per quædam rimarum interstitia splendorem ad nos transmittere. Epicurus pumicis speciem habere censet, atque ex igne per quædam foramina splendorem ejaculari. Anaximander lucem ab eo, qui sit rotæ similis, emitti sentit. Heraclitus scaphæ similem putat. Stoïci sphæræ, alii disco. Quidam pedalem, alii octuplo, alii undevicies terra majorem faciunt. Omitto Porphyrii placitum relatu indignissimum, quod curiosus lector inveniet apud Georgium Pisidem in Cosmurgia. Plures quoque de sole absurdas opiniones referunt (b) Theodoretus, & Plutarchus. Manichæi solem navim esse asseriebant de purissimâ Dei substantia fabricatam, ut refert (c) Augustinus. Narrat (d) Cyrillus Alexandrinus Anaxagoram Philosophum morte ab Atheniensibus damnatum fuisse, quod solis

i Cl. Rom. l. 2. const. apost. Tertull. in apolog. & l. adv. Valentin. Origen. Nyss. lib. de orat. a Achill. Tattius ad Arati Phœn. c. 19. & 20. b Theodoret. lib. 1. & 4. de cur. Græc. affect. Plutarch. de placitis philosoph. lib. 2. cap. 20. c Aug. lib. 20. contra Faustum. d Cyrill. Alex. lib. 6. ad Julianum.